

1040 (24)

0-16

E Motubatsi

K34/120

b
39
cKGAOGANYO B O G A R ELETLAKALA

- 792 Motswala-tswaletšo wa bana go dirwaang?..... 2087-2088
- 793 Naa banna le basadi ga ba ke ba tswala-
tswaletše? 2089
- 794 Kgangwa-moeng ga e bodiše hlofa 2090-2092
- 795 Ke ofe motswalatswaletšo wa dilete ka bophara? 2093-2095
- 796 Seka sa sekōbō Bogwaša Naboomkoppies 2096
- 797 Kgarebē ge imišitšwe ke mmeeletši wa yōna, go
dirwaang ka molaō goba mokgwa ofe? 2097-2098
- 798 Go tšweša thethō ke mokgwa goba molawō? 2099-2100
- 799 Go se diragatšwe ga lenyalo go kginwa ke'ng?.. 2101-2102
- 800 Kgōori e bōna mae, mootiwa ga e o bone 2103-2104
- 801 Ke ka baka lang ge monna wa nyalo e ntšhi a
hlologatsēla mosadi o tee ga hwile? 2105-2107
- 802 Ge mosadi a bowetše gagabo, gomme a bēlēgēla
bana ka banna ba šele, naa bana ke ba mang? .. 2108
- 803 Naa monna wa sehlotlolo ge a tantšwe o wa
lefišwa? 2109
- 804 Ge monna a be a tšeane le mosadi, gomme a na
le bana, a mohlaang wa tlhalogelanō monna yo
ga a lefiwe diphēpō? 2110-2111
- 805 A ga go nyadiwa seantlō, molato o a
phatlalatšwa? 2112
- 806 Mokgwa wo bilego bohloa mo ga Sekhukhune ka
1904 2113-2114
- 807
- 808 Naa mohwelwagadi ge a bowēla gabo monna, a
(a)gēlwē kaye? 2115-2116
- 809 A mohlologadi o gopolwa bootswa go rōbala le
monna o šele yo e sego wa leloko labo monna?.. 2115

-
- 810 Naa go rekiša motse goba lapa go gōna ka
 Sepedi? 2116-2117
- 811 Mong wa dipunō ke mang? 2118-2122
- 812 Lehumō la kgoši le dirišwa bjang; go fetšwa? 2123-2124
- 813 A madume arogane(sic) bjang, banna le basadi
 le maphatla? 2125-2126
- 814 Dilo tše gopolwago goba di gopolšlwago mekgwa
 e mebe ke dife? 2127-2128
- 815 Kgoori e tantšwe e tlo botša mang? 2129-2131
-

Motswala-tswaletšo wa bana go dirwaang?

Yekhwi ke putšhišo ye godingwana go ditaodišo ka moka malokana le bana ba segologolo, ke gore go ripa ka ngwaga wa 1906, ge mekgwana ya diphetogo tša dipapadišane tša sennyane di thomega go sēsangwa ke beng ba tšōna bomampanatshēhlana (children under 9 yrs). Modiro-mogolo wa bona letšatši ka moka molaa mokgobeng le tlase ga merithi ya mehlare le ya diphawō, ka sebona go ekgopolwa go ba banna le basadi, bana ba matsopa ba bupiwa le bomago bona; dibjaana tša go jela le tša go gelelela meetse le maupi aa šilwa, pitša di a fagwa. Basadi go iwa nokeng gōna mo, ibile pitša e a hladiwa ka wōna meetse (mohlapologo) a go giwa gōna mo le bagi ba wōna ba lebeletšwe, gomme le hlong e se gōna go rerešēga gore ruri baana ke badimo - 'ka baka lewo o se ke wa hloiwa ke bona!'

Morōlō wa bašimane le bona dikgomo le dihuswane le dibatana le mmutla le bathwana ba marumulane ba bupilwe ba kgalengwa le go itiwa. Ge letšatši le fihla sehleleng sa taadi go amuša tajana, o fele o bona diphetogonyana lapana goba mašakana a phumphanyo; o tlo bōna ba thōma go pata letlabjaana (go thibama); go bēlē-gwana e le mpepu re ye ka gae(gaye) samma! Bašimane le bona go a senyega go tliilo thongwa gape ga merithi ya diphawō e le ntepana tša Batlokwa, go fihlēla ge matšema a gōrōga; gomme dikgomo nōga e khubedu e kganyešetša dihlonhlothana e gopotše mōōtlōō wa madutu a dihlaa. Medirwana ka moka yewo i hlwilwe e dirwa lehono, ga e na molaatša goba go lōtwa, aowa, ka moswane go tliilo bupja bathwana le diphōōfōlwana tšeele. Borrawešu re kwele ba re hlamulēla motlaee ba re: "Go kile gwa ba mokgōma yo mongwe, a ra bakgōmana le kgoši a re yēna a ka hlwa le bo-

mampanatshêhlana go fihlêla go dikeleng ga letšatši. Banna ba re mehlolo! Kgoši a re go mokgôma: ke tlo go fa kgomo, e tlo re ka moswane ga ba tšwêlêla ba eya molaa madulong (a) bona gomme le wene o ye nabo". Morêna! Molaetša woo, ke ithathollo(sic) ya seo(sewo) banna le basadi ba motse wa Marota a Mohlaletse ba bilego sôna ka ngwaga wa 1958-1968; bjalege a batho ba mahlo le kgopolo le thuto ba ka latela tsela ye ya bona?

Ke ka baka lewo mokgôma ya itšego ge bomampanatshêhlana ga ba thôma go hlapologêla ka mabeaneeng, a palêlwa ka baka la go hlômpa boroga ka gare ga ba bannyane; ka baka lewo motho yo esego sehvirihwiri a ke ke a kwana le mekgwana ya mahloka-tsebô a Mohlaletse. Mogologolo a re banna le basadi ga ba tswala-tswaletše; go tswalatswaletša ga bona ke go senya motse.

Naa banna le basadi ga ba ke ba tswala-tswaletša?

Putšhišo ye Hlabirwa a Phaahle, ke e kgolwane, gomme ka mokgwa woo re kwelego bannabagolo ba bolêla ba thabile, ba re bôna ga ba aga dikgôrwana le malapana ba agile motse wa Ledimo, motswalatswaletšo wa bôna ke košakgolo ya moropa. Košakgolo ye, e binwa ka lapa la ntlokgolo le ka malapeng a bakgôma - boradikgôrô tša maaparathaagabolokwane.

Košakgolo ye ke yôna ka yôna go bônwago ditshepišo tša lapalegolo la mellotima, mahlo a bogêlê dithakga boBauba le boNgwato ge go aperwe dinkwe, yêna Mankale wa setšhaba a tšhitšhimetše ka lethebo la dibata; a bônwa ka gare ga dibini

tša banna le basadi le mathari.

K34/120

Dihlabeledi: sa monna le sa mosadi, mantšū a kwalagala ka godingwana a dintlhōhlō tša nyaakō, ge go rētwa gaye Mogo-kgomeng Tubatse gaye! Gayee! Ga Maphuthaditšhaba le Hlabirwa Moukangwe wa diaala(sic) le Thaagaetala Mohube a Seopēla! Ba ile! Ba ile ba robetše bohunamatolo molete-mohlaēlathupa! Banana e le afa Bauba o wa mpōna! Ngwato e le afa Mošopjadi o wa nkgerula! E kgatlapana, moropa o tidimetša go kaphiwa kudumēla ka lebēēkō; woo ke wōna motswalatswaletšo wa banna le basadi.

Kgaoganyō 794

Kgangwa moeng ga e bodiše hlofa.

Se ke se sengwe seēma sewo borrawešu re kwelego ba go re hlamulēla sōna, le go phakgamiša megopolwana ya rena go tlogela bjaana; ge re tšwele mahlalagading re le lehleng la go fihlēla bathong.

Bjalege, Ngwato a Phaahle, borrawešu ba re: 'Kgangwa moeng ga e bodiše hlofa'. Anke re rarolle mantšū aa ka ditlhathollo, pele ga mehlodi ya wōna.

a) Kgangwa: ke selo se gamiwago maswi, kabaka lewo maswi a motho ke madireng.

b) Moeng: ke motho ofe le ofe yo a etetšego lapa goba kgōrō le ge e le motseng wa geno ka bophara.

c) Bodiše : ke gore ditaodišo ga di tšhilafatše, ga di senye, ga di thunthane tšewo e lego dithopa goba maletlana a leagong la lena go phuputšo efe le efe; dikgononong tšewo

mohlomong le di sēsēngwago.

d) Hlofa: ka Sepedi hlofa ke maswi a bodila (galaka), maswi a a tšēlwa(sic) ka moeteng e le lebese ka go latelana ga matšatši go a bitšwa hlofa (dithaatha); bjaloge mehlamo ya moeng ga e senye ditaba tša motse wa lena.

2091 Molaetšo ka borrawešu: re kwele i bile re bone ka maahlō a rena, mo kgōrōkgolo ya dikahlolo go melato le mabošaedi a dirwago ke banna le basadi, ge ekare molato o adilwe kgorong go(ba) letlatsweng gomme ya ba go gōna monna wa dilete, yo a etetšego mo motseng wa Marota, re be re fele re ekwa banna ba neela monna wa meeng ba re: 'Sidiwe Tau, o hwetša re swere molato šo: mōkgōmana Mošabi Radingwana o fapana le morwa wa mōkgōmana Dinkō Ramokgobeng ka pōkōlō ya tshaadi, gomme phōšfōlō-gadi e timeletše mmigi ngwagatlola, lenyaga e tswetše pōkōlwana ya pholwana; gomme lehono ba fihlišane fa kgōrōkgolo ye'. Monna wa moeng (visitor or stranger), le yēna o tloo tshwa a gagwē melaetšana(sic) ka go bapīša ka sewo a kilego a se kwa le go bōna, gomme kgōrōkgolo ya banna e theeditše ka tlohōkōmēlō.

Ge moeti a boletše mantšu a swaegago, banna o tlo kwa ba re: 'O gorogile nawō monna wa Tisana; re go kwele, lentšu banneng!'

Mekgwa le melaš ya Sepedi, ge ka kgorong ya Makgoleng go letšwe go etetšwe ke motho wa monna, ke tshwanelō gore monna yeo(yewo) wa moeng a tlišwe kgorong ya Mošate(mošata) go tlo dumediša. Ge tsebo e ka ba gōna gomme moeng yo bjalo a se ke a bonwa, molato o rwešwa godimo ga hlōgōkgōrō go neēla mabaka a go uta motho wa mosepedi ka gare ga leagō la Babinanoko. Hlōgōkgōrō o hwetšwa molato wa go lefešwa kgomo ya dinaka, ka

2092

ntle le nthapeleng. Se ke mokgwa le molaō wa Babinanoko ba setšhaba sa Thulare; mokgōmana yo bjalo ka yewo o tlo ruta butšhi(bonaba) go hlahlêla le batho ba dinokwane leagong la barwa Sekwati. Maphala e lego malotšana le malōpō le Mantau le mehutana e mengwe ya go goula(draw) batho bophelong bja setho, go ba goulêla phelong e fapanego le yela motho a go bêlêgwa ka yōna, gape-gape motho mang le mang a ka fo lemoga gore naa ke bofe bohlae goba tsebo Modimong ye e gananago le Mangwalō a Makgêthwa?

Mokgōmana Sedile Maakomane Mampuru wa kgōrō ya Mathiba (Mathibeng) e be e le yo mongwe (wa) dingakabaloyi, ibile ikile ya ba wa lekgōtlana la Thakadu le bitšwago 'African Dingaka Association' ka ngwaga wa 1941. Monna yo o gogoletšê motse wa bana ba Thulare bohlele ka go dirišana le ba memoya e mebê elego malwetšana a Mantau.

Borrawešu ba be ba re ge ba laodiša mekgwa ya segagabo bona, ba re rena Marota ga re rate go tlwaêlana le mekgwana ya bongakana bja Batswakō; mekgwana ya bōna ba diriša go tshereanya moyo le tlhaologanyo go motho.

Mehleng yeno go bonagala kudu peu ya tshereanyō e atafala mo ga Sekhukhune ka gore go fularetšwe ditaêlō tša borrago rena; gomme re gogoletšê motseng wa rena mekgwana ya batho bašeele.

Kgangwa moeng e be e gamiwa gore go tsebjwe sewo a tletšego sōna, le go kwiwa gore a ke sehvirihwiri goba tlhodi, bawo ba lahlêlago merakêla dibešong tša banna; e be rōbalang gomme bonaba bo wêlê motse borokong.

1040

1134/120

8

2093

Kgaoganyô 795 (111)

Ke ofe motswalatswaletšo wa dilete ka bophara?

Mo go ye kgaoganyô, Thamaga ya Mabjana e fofora dinoopa le pilwana, ka mabapi le motswalatswaletšo wa dilete ka bophara wa banna le basadi, ga borakgolokhukhu go fihlêla ka borrawešu; ga go fetolwantšwa(sic) mokgwa (tradition) gopolelwa tlhaagô (nature); mararankodi aa ke lefêla la mafêla le bitšwago kôma.

Go tsumišiša gaaka, mo tlhaologanyong ya masome a šupilego (70 years) a mengwaga e fetilego, ke fatišiša ka gare ga dipuku tše ngwadilwego mengwa eng ye dikete ye fetilego, ke filo hwetša ka moka dingwadi ba re, ke medingwana ya gu ja tša ba bangwe ka bofora; e bile ke tirêlô ya bohetene. Banna le basadi go kgapiwa dikudumêla, go tirêlô ye e sa rutego mohola wa go phediša nama elego motho wa mobu, ga e fê goba go matlafatša babolodi gore ba be le matla a go ekeletšwa tswaalo; bjalege mohola wa kôma ke'ng? Naa o phethagatša mokgwa woo o tlogo bušeletšwa enng?

2094

Ge mohlomong kôma e be e holofetša motho go amogêlwa badimong ka morago ga lehu e ka be e le kholofetšwana e kaonana, gomme ga go se e holofetšago ka sôna; ke ka baka lewo Thamaga ya Mabjana e itšego ya re kôma ke lefêla la mafêla: setšhaba sefe le sefe se dutilego kôma megopolong ya sôna, se swana le pela e kekego ya mela mosela ka neng le neng.

Banna le magoši ba patišitše pôô ka lefagolô ba re ke lebollô, maaka, ga e be e le lebollo la Bajooode e ka be e le la matšatši a seswayi; le gona le ka be le sa gobanywa le mekgwana ya maloyi.

Lebollô(circumcission) ga e ka be le na le mohola goba kholofedišo efe le efe, ka morago ga lehu e ka be e le mohola, kholofedišo ya lôna e phethagaditšwe mehleng ya setšhaba sa BaIsiraêlê ba tsene nageng ya Kannana - (Bôna tlhabakutu

kgaoganyō 15/265/55). Mohlomong le ge le lōna le be le ekeletša matla go banna a go tswala baana mo lefaseng le; ke ka baka lewo le lōna ke lefēla la mafēla.

Mehleeng yekhu(19th century) Makgowa(Europeans) go engwe ka maoto go rata go tšwetšapele setšhaba sa Bapedi ka dithuto tšohle, eupja ke gōna banna le basadi go sa holofetšwego moaparo le go apeša bana le ditlogolo tša bōna kobo ya mogašwa wa kgomo; wola ditšhaba ka moka tša mafase di o apotšego; gomme bohle ba o lahlilego sethobolong selebaneng sa magōrō a bōna.

2095 Boteletšana bja lephelwana mo lefaseng le mohlwadibona (experience) go kgōnagaditše mohola go hlatholla tšewo Marota a be a re ke diphihlo, gomme hana ba utšlwē go fihlēla ga ba yo laetšwa ka dithapaneng kuwa melapong ya dithaba bo-Lepōō le Lamabētha-a-Bokone-le-enetša-naga.

Gapegape lentšu le, mokgwa(custom or habit), ga se molaō, aowa, ke setlwaēlō ka thēlēgō ya wōna, gomme ka megabaru ya mejo, o gouletše ditšhabana tše dintšhi go gopolwa gore ke molaō(law of commandment). Melaē e ngwadilwe letswalong la motho yo mongwē le yo mongwē yo a tswetšwego ka tumo le thatō ya monna le mosadi ka taēlō ya Jehofa Modimo Ramatla Kamoka; tsebokgolo ya batseba-dikgōrōrō tša tlhaagō dika le dikana di swailwe mmeleng wa motho ofe le ofe go hlatholotše boradithuto.

Bapedi! Ka bophara - banna le basadi, ba lehono le ka moswane, mokgwana goba mokgwa ga se molaō, e ka fo ba matetana a papadi goba tswalatswaletšo ya sepuputlana goba mogoswana wa sekgobokanō sa batho; sewo se sa dirego mohola wa ditlogolong tša sōna: go swaegile mabakanyana ka boteletšana bja mengwaga gomme borakgolokhukhu ba rena ba hlaeletše go bōna le go kwa

tša mehleng yeno; ka baka lewo a re tlogeleng go tswala-tswaletša.

Borakgolo ba gabo rena bawo re kilego ra ba kwa ba ruta Ebangedi ye, ba be ba re nthokolo ye ya lefase e thekgilwe ka dikōkwane go re sa hlaologanye gore naa dikōkwane tšewo di epetšwe godimo ga enng? Bjalege, mehleng yeno re na le tsebo gore ruri lefase le ga epelwa felo le swarwe ke matla Mohlōla-tšohle.

Seka sa sekōbō Bogwaša (Naboomkoppies) 1968.

Marota a Bogwaša a khutšhišitšwe ke mmušo go aaga mo Naboomkoppies No.262, 'Sekhukhuneland area', ka ngwaga wa 1964; ka baka la mpherefišana wa mokgōmana Mosēhla (Kgahlanaletau) Sekhukhune Morwamotšhe le baaroši ba gagwē ba makhuduthamagana a 1958.

Seka sa mathōmō, mothepa - morwedi wa mokgōmana Maameetse Sekhukhune Morwamotšhe le mohumagadi Maakgetshēpē morwedi wa mokgōmana Moruthane yo mongwe wa barwa ba mogologolo (mohu) kgoši Sekhukhune 1, mothepa wo leina ke Mante o retšwe mmatswale-agwe.

Mohumagatšana Mante o be a beeditšwe ka mokgwa wa peeletšo le dikholofetšanō tša go kgonthišwa ke batswadi ka mahlakoreng a mabedi le ditiišeletšo ka diponagalō. Mositsana yo a beeditšwe ke morwa wa mokgōmana Kōmane Matshephola Ntšhabeleng. Auwii! Hlame - mašuhla leeto! Batswadi ba gakanega, gomme ya fo ba dinyamišana tša ka gare ga lapa, kganthe mositsana o imile, o imišwa ke mokgōmana Rapudi Nkopodi Phala wa kgōrō ya Phala

Matata a Mallega. Ditshenyêgêlô goba dimpho tša mmeeletši, tatago lesogana a re ke le feletšwee(sic), eupja mpušetšeng masome mabedi a diranta fêla (R20-) - yewo e lego ditshenyêgêlô tša dikalafišo dingakeng - se ke bootswa bja go hlanogêla therešo; e bile ga se molaô wa Babinanoko, aowaa!

Kgarebe ge imišitšwe ke mmeeletši wa yôna, go dirwaang ka molaô goba mokgwa ofe?

Aowa, le ge putšhišo ye e arabiwa mmowêlêla mo temeng ye, re kwele borragorena ge ba kgatlêlana kgorong ya morwa Thulare (ka Mabjaneng) goba kgorong ya Makweng; mohlaang go gorošwa matiakathoka: a mmeeletši ge diputšhišo tše dia(sic)aribilwe(sic) gomme ya mathômô:-

- a) Go bakgonyana le gôrôga ka bokaye?
- b) Molete sekubaa ke'ng?
- c) Sefata ke'ng?

Bjale ga tše kamoka di phethagetše gabotšana, tatago kgarebe o tloo tshwa la pelaêlô ya gagwe selebaneng sa bagaladi a re: 'Eee, barwa ba Thulare(Bahlakwana) ke re a ya morwa wa Ramaube, legogwa o neilwe ke mang ka mo lapeng laka, ka gore le lena le a tseba segagabo lena; legogwa ke molaô le a fiwa ga le utsuwe?

Moreku ethekollê: bjalo moreku ke gore tatago mothepa o tlo re - kgomo! Gomme kgomo ye ga e balelwe palong ya matiakathoka a dikgomo goba dihuswane goba ditshetele tša mehleng yeno aowa, ke sa ka molopeng wa tatago mothepa; mokgwa le molaô wo wa legogwa o sa lefišwa le mehleng yeno mo Maroteng. Borakgolokhukhu ka mabapi le molaô wa legogwa, ba be ba hlomêle molaô wa phethagetšego ge mositsana a nyalwa ke mmeeletši wa

1040

K34/120

12

2098

gagwe a hlokile e bile e le lethabo le lebotse ge go binwa monyanya, le dithaka tša gagwe gomme go swanêlwa le ka meaparô ya monyadi le monyadiwa le bomakgetle le bakgetletšana; go swanetša lethabô.

Naa lethabô go batswadi le ba moloko gôna ga go be bjang dipelong tša bona? Mogologolo wa bagologolo a hlaba seêma a re: 'Ge u ija more, o je ka tlohkômêlô; o lemoge o se go tsentšhe tswiwôlôlô maleng!'

Monna wa mphathô wa Makwa a ka gaye Mosêgô(Tšatestadt), a fele a re masoganyana a lehono ga ba tsebe(hlôkômêlô) go bapala le methepa, ba fihliša nokaneng moo moobunôtô o agilego sehlaaga ntshe; gomme o fele o ba loma bjalo ba fete le kgobogo.' Kgobošanô ga e sa le eba gôna le nankhono e sa le gôna diagelong tša metsemegolo le metsemenyane, ge lethumaša goba kgarebe e imile gomme le ge go le ntlhanyana ya moimiši e se ka molaô - mositsana yo bjalo o ôpêlwa košana ka bagwêra le bohle bagoboši ba gagwê.

Dikošana tša mohutana owe di hlathwa ke bona baopedi ba tšôna, methepana ya wôna motse owe, e fo re ka gore koša ke ke se bodilego, monkô(monkgô) o kwalagale kgujana le kgauswi gomme gomme le bomampanatshêhlana ba akgoletše: go phethagale seêma sa mogologolo se rego: 'Moo setoto se lego ntshe, ka baka la monkô wa go boola, dilapi goba dilabi le manong le magukuba a phuthegêla ntshe.

1040

K34/120 13

2099

Kgaoganyō 798

Go tšweša thethō ke mokgwa goba molaō?

Ge o ekwa bagaladi ba matiakathōka ba re go (C) Sefata ke seripaganya(sic) sa go phethagatša ka moka se tlogo dirwa goba lesogana ka bakgonyana ba gagwe, o beeka lehono goba neng le neng, ge a kgodišegile go dula matšatši ka bogwe gomme a lata mothepa ka ntshe, goba o rata go goroša ngwetšhi lapeng labo pelega go latiwa; ka moka di matleng a bona banyalani le mathakga a batswadi ba bona ka mahlakoreng a mabedi.

Thethō: Setšwaro se, ke tlhomphe e kgolo go setšhaba le melawō ya Sepedi, ge mothepa o bonwa o tšwere thethō go ba le tsebagalō gore mothepa woo o wa latwa gomme o a'akgotše ntowe goba diraro dikgwedi - ke gore ke mosadi - sesading.

Le ge go sa diriwe sa pōnagatšō gore lehono Nareadi Dikoti (Tlakale) o tlo tšwešwa thethō, eupja nywaanyō ya leloko, goba basadibagolo le bomakgolo ba banyalani e gōna; ke lethabō le bonwa ka maahlo.

Lethumaša: Lethumaša ga le imišitšwe, ga go molaō goba mokgwa wo ka dumêlêlwago gore a tšwešwe thethō, ga e se fela ge a imišitšwe mabakeng a go hlagišwa go kōma ya basadi gomme ka baka la kgobogo Sebootse a tšwešwe motšwaathethō gore a bonagale ge baale ba rupula(katōla) - 'a manner of walking by bending knees'. Woo ke wo mongwe wa papadi ya babolodi ba basitsana.

2100

Leēpō go mohuta wo wa basadi le fela e le kgale, ge mositsana a tšwešitšwe thetho kantle le monna wa maleba, gomme ga e le lethumaša lōna, ke kgobošo ye ba felego go gobošwa ba re: 'Re re rena ga se rena mmago a go tšwešwa thetho e le ngwaale!' Goba a tšwešwa thethō a se a nyalwa, ke baka mekgwa ya boitshwaro e be e le poifong ya masogana le methepa; le ge mehleng yeno

mekgwa le maphelo a fetogile. Monnamogolo mokgōmana Mafēfē Thibane Mafiri a fele a re: 'Kgoši e tseba tše mpe le tše botse tšewo re mmotšago, eupja tšewo re sa mmotšego ga a di šale morago; go bjalo le rena tše botse le bobē tša borrawešu re amogetše tše ba re buditšego gomme ga e le tšewo ba re utetšego tšōna di ile nabo mowe ba ilego e sa le tša bona'.

Thamaga ya Mabjana e kwešiša kudu se baletšwego ke kgoši Sekhukhune wa pele, ge a itše: 'Ke tlo palelwa, ke se seyago borwa, ga e le se seyago Tswetla ga Ramapulana ke tlo tšeya thibē ka se šala morago'. Thamaga ye ya Radipilo, kgwadi ya bommamabu a Maleka, e ngwala tše di kwelego le tše di bonego le tše sa di kwago le go di bona, eupja ga e le tšewo beng ba tšona ba iphihletšego, le tšewo ba di mumilego ka dithameng, ke mohola wa beng ba tšona; ba tlo sepela natšo go ya kuwa badulabahu goba ba ile le mehola; le rena re tlo ithuta ya rena menaila. 1968.

Go se diragatšwe ga lenyalō go kginwa ke'ng?

Kantle le maduma goba malwetšana, mmeeletši le mmeeletšwa tša bona le moratwa wa gagwe, ke kgwele le nōka ga di tlogelane gomme sekginwa ka sa go nyala, ka gabo lesogana ba nka ba sa bōōla; gomme ka gabo kgarebē ke ntakana mpudule bagešu ba mphahlilel (expectation and hopes are disused), ka gabo mothepa, gomme ga e le babo lesogana bona e fo ba go phura ntaa; mogongwe lešōkō la leagō le be gōna ka gabo mothepa.

Borrawešu re ba kwele ge ba re motho(mothepa) ga o nyalwe ka kgomo fêla, ba re bogologolo go be go nyalwa ka tše kamoka ge o se na kgomo: pudu, nku, ba be ba nyala ka mogoma le tše dingwe tša meholano la(sic) malapa a banna le basadi. Ga a aga ngwakô wa lapa wa go robala le go gootša mollo, le ngwakwana wa sešego sa mabêlê; le go šooga thethô ya mosadi lesogana go be go e ba le kgônêgô ya go fiwa morwedi wa mokgômana Tsêkê ka baka la matsôgô. Mogologolo yo mongwe le yêna o boletše a re: 'Mosadi ke tšhwene, o lewa mabôgô'. Ke ka baka lewo re bego re fele re ekwa borrawešu ge ba ômanya bagolwane ba rena ba re: 'Mošaa! O sebotšwana, o nyāla morwedi wa mang yo a tlo go lahlêgêla kgonaro le go naiwa.

2102

Kimollo e kgolo: Marota kimologo e kgolo ya nyaalo, 'lobola'(dowry) ka moka barui le bohle, go imilegilwe mehleng ya ge meêpô ya Kimberly e thômêgile le ya mo Gauteng(Johannesburg); ge banna ba mephathô go bêrêkwa tšheelele(tšhalete) le ge bontšhi ba be ba sa ratile go bêrêka Maburu go lefiwa ka namane ya sethōlê ka morago ga lesome le kgwedipedi.

Ke ge kimologo ya bohloki le mabothata a matiakathôka a imologa, gomme bašumi ka moka e le semphale, e le belebelee tšieeng! Ngwana setlaêla o tlo dula bogôpê! Goriatšo go rêtwa makgwa(sic) tšwelopele yo(sic) Maisimane le Maburu ba bonagetšego naga ya gešu ya Afrika-Borwa ka bophara, gomme ge, e sego ka lehlakoreng la kgomo le tšhalete aowa; ka Ebangedi le thuto ya dikgapetla - 1839-1958).

Le ge mengwaga e meteletšana ye e fetilego ge nyalo ya matiakathôka i kile ya ba sekgôrwana - boka sekginwa ka gare go bokêrêkê(denominational) eupja sewo se bonwe kgwedi mahubeng, ka gore bontšhi bja Majakana e šetše e le banna le basadi ba

tšogo goma gōna kuwa mošolaa wa Mawatle; elegore rahodu o sametšwe mosamelong moo ka moka monopi a nwapelwago ntshe - ke gore Beibele.

Mekgwana: Ka moka mekgwana ye gōgēlago setšhaba timelong go swana le dikōmana go ditswalatswaletšo tša banna le basadi, a go be kgōnagalō di hlokomologwe.

Kgōōri e bōna mae, mootlwa ga e o bone.

Seēma sa borakgolokhukhu sa molaetšadikotsi, ge motho wa lehodu a bōna sešego sa mabēlē e bile se bititšwe ka bolōkō, se ritetšwe se rwešitšwe kgarenyana ya mothotwana; se kgokeletšwe midi ya thuutse nke ke maokodi sefegeng sa 'mokgōmana Makopole wa bogologolo morwa wa Thulare.

Kgōōri ke nonyana e hulago tša gabo yōna mae, elegore le yōna e beēla mae, le ge go le bjalo, dikgāka le dikgwale le dikgōrōnyane di hwēlēla mae kudu. Borrawešu ba be ba re ka seēma ba re: 'Se lēmala se ja mogopo wa kgoši; e bile se kgopamile monwana'.

Mahodu ba ethekgile ka seēmana se sengwe se rego re tlo re ga re re ke dipitsi gwa bōnwa mebala ya tšona. Kganthe setōpa goba mokōpa(nōga) ye kgapeditšwego mo godimo ga sešego (sešego), le ge e bonagala go swana le modi wa thuutse ke nōga ya maletlana a mongsešego; o tlo kgwatha bore wa kutlēga gomme wa hlōka monamoleli wa ba wa phuma mabēlē, mogongwe mong wa sešego a go hwetša o sa kutlakutla ka gare ga morakana wa swarwa

wa išwa go bawo ba-senago nxase!

2104 Ka letšatši la '19th August, 1968', mohumagadi Mabatsibi Ngwanatsela, yêna ke morwedi wa mokgômana Matsabole Mafiri wa Marota a Madibong ba sephatlo sa (mohu) mokgômana Kgolane Kgoloko Sekwati, mositsana yo o neilwe go ba lebônê la ba Ngwanatsela, mehleng ya (mohu) 'chief' Kgoloko Kgolane Kgoloko. Matete, ka lônâ letšatši la di 19 o tlile go kgoši Motodi Sekhukhune sa Morwamotšhe 11, a na le banna babedi ba kgôrwana ya gagwê gôna mo Bogwaša - Naboomkoppies No.262, gomme maina a bona ke baa:

- 1) mohgdi. Mabatsibi Ngwanatsela,
- 2) mna. Jafeta Selahle,
- 3) " Dick Mabelane.

Pelašlô ya bôna ba re kgoši Motodi o timile bogošana bja mohumagadi Mabatsibi gomme ba tsoma ditokêlô tša bogošana bja mohumagadi yo fa Naboomkoppies. Bathaeletši ba kgôrô ya Marota e be e le baa:

- 1) Kgoši Motodi Sekhukhune,
- 2) Mna. Judah S. Sekhukhune,
- 3) " Mahlagaume Seraki,
- 4) " Mabatane Moruthane,
- 5) Moruti Edward M.E. Motubatsi.

Kgoši Motodi o filo fetola a re, banna bale ba go fihla fa go nna maloba, ba be ba romile ke wene mohumagadi? 'Eakgoši!' Lemoga gê mohumagadi, banna bawo re kwane e bile re beakantše kopanô ka matšatši aa: '1st - 2nd September, 1968', mo kgorong ya Marota, re le kwele sepelang. Ka moka banna ba bane ba hlokagatša phetolo ka tsebo gore yo mosadi o tlile bjang mo le ka boikgafo bofe go kgoši Motodi Sekhukhune le kêênô go 'Bantu Affairs Commissioner' 1964.

1040

K34/120

18

2105

Kgaoganyô 801 (Sep 11)

Ke ka baka lang ge monna wa nyalô entšhi a hlologatsêla mosadi otee ga hwile?

Borrawešu le bona ba be ba makala gore ā bagologolo borraabo mokgwa woo, ba hweditšê e le ofe, ka gore basadi ka moka ba monna wa nyālo ya motlalo ba nyetšwe ka dikgomo, gomme le yena mosadi yo mogolo goba mellotima, o nyetšwe ka go swana le bohle gomme ke mosadi go swana le bona.

Bjalo ba re, mokgwa o tiišeditšwe gore ge monna a ka lekanya tshadi ye ka go ilêla mohu, e tlora mohlaang go hwilego monna, basadi ba yo mongwe le yo mongwe, o tlo ekgônôna tekanô le bawo bana ba bôna e lego ba kgati ya pele, gomme mogologolo a kgaola ditshêlê ka molaetša wa lehu, gore, basadi ka moka ge yo mongwe a hwile monna wa bôna ā boole letatwana hlôgông a se ke a nošwa bolokwane; go nošwe bana ba mosadi yewo fêla. Gomme ge go hwile mosadi yo mogolo, monna yo o swanetšê go kôkôtwa ka tihako(hlako) ya ya pitsi(perd) le go nošwa bolokwane mmôgô le bana ba mosadi goba mohu wa gagwê. Bjalege, baganyetšhi ba ekhutšologa - pepeneneng ka therešo morwedi wa Phenyane ke mogolwane wa rena; gomme le bona bana ba rena ba tlo etiwa pele ka kgati ke bana ba gagwê.

2106 Eupja ge go hwile monna, basadi ka moka le bana, go nwewa bolokwane, gore ba se ke ba dula ba thibama, le ge ba sepela goba go gaba-gabêla (mosepelo wa phiri); woo ke yona melebatša ya mahu ya borrawešu le mehleng yeno e sa diragatšwa.

Bakgalabje ba gabo rena ba be ba re go nyāla bontšhi bja basadi, go gabilwe thari ya bana le mohola wa megopo ya maašwa(maashwa) kgôrông, gape le go thuša go hlallêla baeng; ka seêma sa bôna ba re: 'Ihlwana letee le hloile ke dilabi!' Ke gore boušwana bja mogotswana otee, o tlo hlallêla mang wa kôna mang; a ke mabogo mabedi a ratana modirong gojeng a a ratanê?

Gapegape re holêga diletametse tša bošego, elego dihlotlôlô di rakêlago basadi ba rena madutu-a-bošego; le ge monna a ile maêtwana o fele o le kholofelong gore dihloabana di gôna. Le ge e le mokgwa wa megabaru le bootšwa, eupja ka mahlakošaneng a mangwe go na le moholana, ka kudukudu ge nyālô ya motlalo e ka hlaswêga, bootswa le bogafana ba tla thubaganya leago le la Serota; gomme ya ba tshenyêgô e kgolo. Basadi ke diruiwa ba kgobokelwa mmôgô, go swana le dihuswane; a go fo phethagala seêma sa monna wa kuwa gaye Mogckgomeng ~ Tubatse; a itšego a re: 'Maapelo o ja serati, senyakêlwa ga se rate!'

2107

Yo mongwe a re, banna bagešû, monna wa bogologolo o šile seêma sa ketsere(sic) a pshiô tša tlou ga di pataganywe; gape maebana mabedi ga a rakedišwe. Bokaonenyana go nyalo ya motlalo efoba ya banna bawo ba kgôtlêlêlago mabothata, dikômanô le mašapa le ditshêlê le maloyi a mahufana; ka gore ba bangwê go phethagatšwa seêma se serego: 'Mpholotsane a maja ka leleme, thitelwana-lehaano, a rego Morêna fo o fa nna ke nošî!'

Tše dintšhintšhi tša nyālo ya motlalo ya borrawešû, re di bone go di kwa ka ditsêbê: ga e be e se yôna nama bohwele se fenya banna le basadi, e menolago ba madulo a tlhomphêgô, ba dudišwe fase dikgatong tša bakweri ba bona. Nyālo ya motlalo (polygamy) ke selo se felwego bawo ba se lebanego ka dimpho tša tlhagô fêla.

Mengwaga e masometharôšupa(37yrs) ge ki(sic) le bongwaledi bja kgôrôkgolo ya Marota - Mohlaletse, ditlhalanô tša banna le basadi ka bootswa le maloyi le dipelaetšanô tša tlhobolêlô le go se hlôkômêlwê; ka moka kgošî Sekhukhune wa bobedi le morwaye moswarêlabogošî Morwamotšhe ba be ba di ahlola ke le gôna. Ka

moka mo tikologong ye ya Sekhukhuneland gomme diphapang efoba nyalo ya motlalo.

Kgaoganyō 802 (Sep 111)

Ge mosadi a bowetše gagabo, gomme a bēlēgēla bana ka banna ba šele, naa bana ke ba mang?

Putšhišo ye le ge e na le mathatanyane, eupja ka mokgwa le molaō wa Marota goba Sepedi, re kwele gomme ra kwešiša dikahlolo tša kgōrōkgolo ya kgoši Sekhukhune II; ge eba pela-šlō e hlagišitše(sic) ke mogatša mosadi molato, kgōrō e tlo nyakišiša gore naa lebaka i bile eng ge mosadi yo Hunadi a tlo tswala bana ka bootswa le banna bawo ba sa lebanago gomme fawo kgōrō e etheteya ka thākō goba bomamonyadiwa. Ge e le gore mogatša yo Hunadi o hwile, gomme ya re morago ga lehu, mosadi yo Hunadi a bowēla gagabo, kgōrō e tlo fatišiša lebaka gore naa sečma ibile(sic) eng. Ge therešo e hwetšagala gore molato ebile(sic) ditlhašlōlō goba go hlōkagala marobalō, kahlolō e tlo senkwa godimo ga bahlokamedi ba Hunadi, eupja ge go se bjalo, molato wa bootswa o tlo hwetšwa godimo ga Hunadi, ge e le bana bona le ge e le ba bootswa ke bana ba matiakathōka.

Molaō wa setlamō sa kgokgothele ke gore mang le mang yo a hlalago, o hwēlēla ka moka bana le matiakathōka; monna goba mosadi. Mokgwa le molaō wa tlhalanō ka Sepedi ga o mpshafatšwe, ga o ritšhišwe ge e sa le o tlogēlwa ke bona borakgolokhukhu, gomme ka baka lewo o tsebja le go boloka gore ke molaō wa tlhāgo (traditional law) ya Bapedi ba setšhāba sa Thulare; wa kuwa gae(gaye) Mogokgomeng - Tubatse.

1040

K34/120 21

2109

Kgaoganyō 803 (Sep 1V)

Naa monna wa sehlōtlōlō ge a tantšwe o wa lefišwa?

Ye putšhišo borrawešu ba be ba re ga go monna yo a ka phoyokgago go yōna, le ge sehlōtlōlō se sa ke se gowêlêlwa letlatsweng, melato ya bohlotlōlō e tletše magōrō a mantšhi; tabakgolo ke gore motanya sehlōtlōlō wōna molāba owe a tantšego ka wōna, ka moswane o tanywa ka wōna.

Ge banna-bagolo ba dutšhi ba eketlile, go hlamlwa ka tša dihlotlōlō, ba fele ba gegeya ka seēmatemošo ba re: 'Sefu se o rayago ba bangwe, ka moswane se tlo kgatla wene!'

Le ge molato wa go swara sehlōtlōlō, ge o thatafile wa fihlišwa lebatleng la diputšwa, o tlo kwa ba tiya, nxaa ba kgōōtsa ba re: a yo morwa Kgalema a ba a gōga manyabera aa, a tliša mo kgorong ye, ā ke gōna go se hlōkê dilefa? Hleng o gobušetše yo morwedi wa Phehlane, ga e ahlolwe ke yēna Thulare; rena Marota ga e be diaagamotse di pipetšwe gomme bjalo ga di le pelega mong, mophakologanyi efoba yēna Morwa-Modiše. Selēpē se tlo rēma ka bogale bja seēma se: 'Nyatša molala e hwile molāleng'. Dilefišwa e tlo ba bothata, sa kgobošo le sa bonyatšhi le sa go hlaatswa kgōrōbanna ka molaš wa kgalemêlō ya go ruta butšhi.

1040

2110

Kgaoganyo 804 (Sep V)

K34/120

22

Ge monna a be a tšeane le mosadi, gomme a na le bana, a mohlaang a tihalogelano monna yo ga a lefiwe diphepo?

Borrawešu ga ba be ba adile molato o mabapi le hlōgōputšhišo ye, ya ge mmelaedi a tsoma ditshenyegelo godimo ge a be a fēpa bana ba monna wa gabe, ntlhaa ya gore kgōrōkgolo e nōkēle letsōgō go pelaetšano e swanago le ye; ga e be tshwanelo gore motseta-mogolo wa ditshekišo a bulēlele bannakgōro melaetšo ye:

- a) Naa monna yo le mosadi yo ke'ng, leloko kaang?
- b) A tumelēlanō gwa holofetšwana ka eng, mabapi le bana ba?
- c) Naa bana bakhwi e sa lego digōtlwane ba tšwetše(sic) ke mang?
- d) A ibile menyaga e mekaye ge mosadi yo a dutšhie le monna yo?
- e) Naa mosadi yo, o be ake a etēlele kuwa gagabo monna goba monna a etēle mosadi yo wa gagwe?
- f) A bana bakhwe ba magokgolana, tatago bona ba mo tseba le makgolo a bona?
- g) A tatago bana goba makgolo-bana ba be ba romēle goba go tliša eng go bana ba?
- h) A go ka ba gōna dihlatse tše kago tlišetša go ditatolō godimo ga diputšhišo tše, gore kgōrōbanna e kōkōtlēle ka tšōna?

2111

Ka morago ga boikarabō malebana le diputšhišo tše, ge mahlakore a mabedi a kwana, tshekišano e tlo ba ye bohwefē, eupja ge dikgano le diphigišano di rōtōbala, ba tlo subišana motsoko legoswing kgōrōbanna.

Ge monna yo a tsomago moputso wa go fēpa bana gomme a se na boikarabelo go maseanyana a tswetšego ke yēna, o tlo ba le tokelo go ditshenyelo(sic) tša gagwe tša ge a be a fēpa le go

tšweša makgeswana; eupja ge a ka tsheela mollwane o tlo be a hweletše gomme moputso e le sennana sa ngwanyana yo. Ge molato le bošaedi bja hwetšwa bo le godimo ga mogatša seotswana se, o tlo bona gore molaō wa kgōrōkgolo ya Babinanoko, ba tlo re: 'Bauba ā Phaahle! O re kgobokanyetša eng, mo sebešong sa Marota, o re kgoboketše go tlo ragana letle; monnate, o mohuta wa basadi. Dimo ā Hlabirwa ā Bauba, šidiwe di neélê Thulare.

Selêpê: Maphereke - Morêna! "Ema ka maoto, o kwele ge kgōrō e hweditše wene o le monna yo bohlae, o fogo rata go tswalêlwa bana le go fêpêlwa, gomme e re mola methepana e mola matswêlê, o re tlaang nakō ya kgalalō e fihlile. Kwa ge Hlabirwa a Phaahle, hlaetša matiakathōka a yo morwedi wa gago elego Madinogê, mamane a le a mahlano o hlapiše Bauba diatla le matswabadi a go šooga makgeswana a dipela. Hlabirwa ā Bauba Mankale a banna!

A ga go nyadiwa seantlō, molato o wa phatlalatšwa?

Phetolo e re ee! Bauba ā Phaahle, seantlō le tlhatswadinōka, ka molaō wa matiakathōka le motaō(sic) wa tlhāgō ya Bapedi ba Thulare, methepa e mebedi e ya lekana ka ditokêlō le matla mo bogošing bja Marota, ditulong tša bawo ba tlilego go tsoša bohu-magadi bja bona; le go tlo tswala kgoši le dikgošana goba mahu-magatšana awo e ka go ba mabōnê a dilete goba dikgōrōkgolo tše dingwe setšhabeng sa Bopedi.

Seēma sa borakgolokhukhu se itše: 'Tlhāko ya pele mo e gatilego, ya morago e tlo gata ntshe'.

Seantlō se kgopelwa ka morago ga lehu la mellotima, le tlhatswadinōka e begêlwa babo Tswaalapadile, gomme ge methepa ye e hwetšagala, ba motse ka moka ka dikgōrō bakōma le bakōmana.

ba tsebišwa ka bophara gore go hweditšwe kgopêlô ya lena go barwa Nkadimeng goba barwa Thobejane.

Diantlô le botlhatswadinôka mo go kgaoganyô ye, ga go hlathollwe ka kgôrô goba lapa la bogoši fêla, aowa-owaa! Ke tlhathollo go metse ka moka ya bawo ba kilego ba latêla mekgwa le melaô ya Sepedi, yewo le mehleng yeno bogoši bja (setšhaba?) sa Bopedi ba ethekgilego ka bjona; ge motse go se na mellotima, bogoši bja Sepedi bo hwale, ke letlawa motse owe.

Mokgwa wo bilego bohlôla mo ga Sekhukhune ka 1904.

Taba e bilego bohlôla mo Sekhukhuneland, (e) dirilwe ke kgoši Phaswane Nkadimeng ka ngwaga wa 1904. Kgaitšedi o be a nyetšwe ke mokgôma Kgolane Kgoloko Sekwati, gomme ka mekgwa le melaô ya Marota, bjalege, eitše gore go be tlhalogêlanô magareng a ba Mohlaletse le ba Madibong ga ba be ba kgobana ka la Maune le Mokatela, Phaswaa Marutla a selekega, pelo ya gagwe ya ba bošula, ke ge a re go hlanoga ga išwe Mošate; bjalo a hlanoša yo kgaitšedi a mo neêla mokgômana Johannes Dinkwanyane monnagô kgoši Michael Kgokong Dinkwanyane Sekwati. Mothepa woo leina la gagwê ke Ntepane gomme ebile amogelwa kerekeng ya 'Berlin Mission Society' ka 24 May, 1910, mehleng ya 'Reverend' Christen Paulin, gôna mo 'Mission Station' Lydenburg. Tiragalô ye ebile bohlôla kudu, le ge go butšhišwa bakgalabje, ka moka ba be ba le bona ke la mathômô, gomme le ba tšwago kuwa gaye Mogokgomeng Tubatse; ga se ba ke ba ekwa go humulwa e sonago(sic) le ye.

1040

Mohumagadi Ntepane Dinkwanyane o robetše go badimo gōna mo Manganeng 196 (sic) e be e le yo mongwe wa sehlophana se sa go hlanogêla kgošigadi Thorometšane wa boraro; mehleng yeno agilego fa Phiring (Strekspruit, Sekhukhuneland area).

2114

Dikidillo: Le ge mekgwana ye mentšhi ya Sepedi, tlo(sic) ilollwa eupja ga e le molaō wa go hlanogediša kgaitšedi goba morwedi wa gago monna wa gagwe, wa mo nyadiša monna yo mongwê; e tloba mokgwa woo e tlogo ba phifalo ya bogoši bja Babinanoko le Batau. Le ge re ka hlōkōfalêlwa setimamello gomme ya re ge re gopola ka seēma se sa borakgolokhukhu se reg: 'Morakadu laêla melête morago, matšaaba pele a šibile; morago mabowêla'.

Molaō wa tlhāgō o ke ke wa dumêlêla gore babo mothepa o ye go hladiša morwedi yo mongwe monna wa gagwe go tlo ya seantlō sa mogolwane goba morwarragwe, se se ke ke sa dirwa gomme ga se sa ke se direga; ge e sa le Bapedi ba fihla mo Tubatse.

Le ge tlhatswadinoka go ka šaparêgwa, go ke ke gwa kgōna-gatšwa tlhadišō ya yo mongwe mosadi wa monna gore go dirwe kgotsōfadišo go bakgopedi bawo.

Molaō: Re kwele borrawešu ba re ge mothepana wa tshwanêlō a se a tšwaa mahlalagading, motse owe o tsomago seantlō goba tlhatswadinōka ga o dule gabotsana go fihlêla mogatša bona a fihleletše sehleleng sa bosadi; bogoši ga bo thakanêlwê ke mphō le tšhupo ya Mmopi wa ditšhaba ka moka. Ge eba gore bogoši bo a timêlêla e tlo be e le yena mong wa bogoši a bo timeletšago gomme amoga yo a neêla yo mongwe; sewo ke thato ya gagwê.

1040

K34/120 26

2115

Kgaoganyō 807 (Sep Vlll)

Naa mohwelwagadi ge a bowēla gabo monna, a agēlwē kaye?

Putšhišo ke ye ngwe bokotwana go tše di kgwathago mekgwa le melaō ya Sepedi. Lentšu le, mohwelwagadi, ke gore mohlolo-gadi wa mosadi. Ge re ekwa borrawešu ba laodiša mabapi le putšhišo ye, ebile re bone gore ke therešo: ka moidišo wa Marota, mothepa ofe le ofe goba wa kgōrō efe le efe. ge a be a nyetšwe gomme a išitšwe bogadi, ya re ka mabakanyana gwa se be le kwanō, magareng a gagwē le babagadi - phedišanō ya se natefēlanē gomme a hlagiša pelaēlō ya go bowēla gagabo, ga e be matswerere ka ba bogadi goba mmatswele(bommatswale).

Bjalege, ge kgadi e bowa gaye, molaō o dumēlēlwa go bowa, le ge mohlomong e le ka baka la gore fawo bogadi o tlošwa ka mabolotšana goba mekgwana e mengwe yewo e galakišago phedišanō.

Gomme kgōrō yabo e tlo mo amogēla eupja ga a dumēlēlwē go agēlwa lapa ka gare ga kgōrō ya yabo ka gore ke sehlōla. - kgadi ga e tsēnē ka mosēhlēlō.

2116

Lapana la kgadi le agiwa ka thokwana goba kantlenyana ga kgōrō yabo, ka gore ke thuku ke sešitwabogadi; ga e agēlwaka gare ga kgōrō ke moidišo - ke gore mothepa o bjalo ke mphēfa-tlhōkaleagō. Mosadi ofe le ofe, ge a hwetšwe ke monna wa gagwē, ke molaō gore a bowēlē gagabo monna wa gagwe, ge eba mabothatana a ntshe, go senkiwa ka tlhōkōmēlō go be go hwetšwe sekgupišo goba sethatafiša; go se ke gwa hwetšwa tihalalebitla.

Ge e le monna a hwetšwe ke mosadi, gomme ya re ka madutwana a ya gagabo mohu goba bogwe, kgōnōnō ga e be lehutšo la gore mohlomong o hlometša seantlō. Ge a sobeletše kudu, ba re tša bogwe di mo tsefetše gomme dipelaēlō di hlōkēgē.

Setlêmagano - setlêmaganyô sa lenyalô goba nyalanô ka kgomo le ge phafogêlô e le ditiššetšo le popanô ya leloko, go kgaoganya lehutô le, monna le mosadi ba edišwa(sic) dikudumêla. Go phumula tswalanô le leagô motseng wa Babinanoko, re bone ba di ahlôla ibile re na le tsebôkgolo ka go tšôna; mokgômana Matsebe ā Bohlôlô bja Tubatse a fele a re ngwana yo, ke kgahla-bahloi, o gobošetšang kgôrô ye ya morwa' Lethiba - Lethiba ke ba kgôrô engwe ya morwa Mampuru tatago Magadimana, ba Magakala ba kgoši Ntwampe Legadimane Mampuru, morwa wa Morwamotšhe I, tatago Thulare I, kuwa gaye Mogokgomeng ka bodikêlatšatši bja ThabaMôrônê.

Dikgalêmelô le meidišo ka kudukudu e godimo ga batho ba sesadi, eupja ge go hlôkômêlô kudu, meidišo ye e dirwa mmôgô banna le basadi ga go phalanô; go phethagala seêma sa mogologolo a go bolêla a re ka moka mehlopi le mepipi e ya tlotlârêga, ga go mohlare wo sa neego; re nameng bohle.

2117

Kgaoganyô 809 (Sep 1X)

À mohlologadi o gopolwa bootswa go rôbala le monna o šele, yo e sego leloko labo monna?

Ee! Gomme ge re thaeditše dikahlolo tša kgôrôkgolo ya Marota, bagolo ba ilego gaye bohunamatšlô, re kwele dikgalêmelô di le ka mokgwa woo, gomme ka gore motho sekginô sa gagwe ke boi(boyi) ba go boifa kgobogo; gomme bontšhi bja bahlologadi le ge ba abetšwe baremedi ba mpheng, ba fo palelwa ke boitshwarô le ba mehleng yeno ba gôna.

Motho, mosadi ga a kgodiše ke se se mo lebanego, le ge basadi bootswa ba sa wotswa le dikwata eupja ba wotswa le banna; le gôna ga se basadi ba rumolago banna ke banna (ba) hlohlogo basadi.

Borrawešu ba be ba re sekginō sa mohlologadi ga e be monna wa motsenedi wa leloko, kudukudu bana ba pōō. Bupja le ge go le bjalo, re fo bōna bahlologatšana ba dira bootswa le mathogošwahla (batho goba bathwana ba dikgōrwana di šele; ge seotswa se beloge motho, go fo lebogiwa hlōgō ye ya motho.

Boitshwarō bja bootswa bo tswalwa le pelo ya motho, ibile go kgonagatšwa ke seēma sa kgoši Sekwati I a itšego a re: 'Ke phalō ya go fala mathoko, bogare ke šiya go thula maroba'; motho se a bupilwego sōna sa mmele le madi ga se na ngaka goba legora; ka teng ga diolwana ga go kgōnwē.

Naa go rekiša motse goba lapa, go gōna ka Sepedi?

Aowaa! Ka mokgwa wa Sepedi motse ga o agiwe fēla, motse le malapa a Sesotho, ka mekgwa ya Sepedi e thēlēgwa ka dipheko, ka baka lewo ga go kgōnagale gore monna a ka rēēka motse goba lapa (la) monna goba mosadi yo mongwē.

Mokgwa wa go rekiša modula, ga se ra kē re ekwa borragorena ba e ukama, borrawešu ba be ba boifa le go adimana dithutlēla tša nyaakō goba mafata e sego mohola, le borrawešu ba se adimane dithutlēla tša mafaō; ga e šita le moodi wa go balēla lefaō ba sa adimane o logolwego. Borrawešu le bona ba adimana dinti tše sa lego dikgare tše mpsha. e sego tše kilego tša dirišwa; ga gešu Maroteng go rekišēlana motse goba malapa e ka ba taba ya sebogō go mehlōlō.

Le ge mang le mang a ka khuduga gomme a tlogēla nyākō e eme, ga go motho yo a ka ekgwathago, kandle go ba leloko gomme

le bona ka tsebagalō le tlišaologanyō ya mokgwa wa leagō la motse goba lapa lewo; le ge lapa le hwetšwe ke beng ba lōna le bitšwa letlawa; gomme le le tlišōkōmelong ya mongkgōrō le hlomphiwa ke ka moka ba motse.

2119 Ge go na le motsuši wa lōna, ke yēna a kago le aga buswa ka tsebō ya tše tša go bolokwa ka gare ga letlawa goba marupi awo. Ge mohlomongwe motho yewo e be e sa le ngwana, ba leloko ba tlo mmotša ka dikana gore mo go bulukilwe mang, mo ke mang bjaloobjalo. Bjalege, motho yewo o tlo ba le tsebo mpshafatšong ya nyakwana ya tlāwa lewo.

Sekana sa mathōmō ka baka la tlišegō ya barakiwa Mohlaletse, ka mpherefere wa makhuduthamaga 1958, banna ba bego ba tšhabetše ga kgoši George Mankopane Ntšhabeleng, eitše ka ngwaga wa 1964 ge ba khudugēla Naboomkoppies No.262, ba rutlulla dikaago tša bōna eupja mabōtō ka gore e be e sa le a maswa ba fekiša gomme eitše ge ba eba le kgopolo ya go rutlulla merakana, ka kuwa Mogolo(sic) Switzerland No.366, mokgōma Komane Matshepole ka Ntšhabeleng a re, aowa - banna bagešu, tlogēlang marupi aa, a merakana ke mašemong felo fa, lesetšang ba bangwe ba tlogo tlaa go lema felo fa ba tlo thušega ka mohola wo le o dirilego gomme ya ba tswē! Ga e se fēla lapa (la) mokgalabje Motubatsi a tšerego ka moka le magora a diterata, ge a khuduga Madigōme (Lekalēla)(Loopspruit No.41, Nebo area, 24th September, 1964). Yēna o filo tlogēla mabōtō a eme a sa phušolwa le nankhono a phušutšwe ke tsela ya difatatsela ka ngwaga wa 1966-7. Motse goba lapa ga le rekišwe ka Sepedi.

1040

2120

30

Kgaoganyo 811

K34/120

Mong wa dipuno ke mang?

Putšhišo ye borrawešu re ba kwele meanêgô ya bôna ge ba laodiša ka mabapi le ditapišego tša malapa a bona, dilo ka moka tša lapa ke tša monna le mogatšagwe; e le gore le ge hlôgô ya lapa e le monna.

Monna ga se tau ka lapeng la gagwe, ke motho ga se sebatana sewo e rego ga se rôra lehlakankeng goba sethokgweng, e be dikgomo le dihuswane di tsênwê ke go boifa gomme di fule ka masêmê; ka mehlaa tatago bana ga tsêna ka seferô mogatšagwe o mo gadima sefahlôgô go lemoga botho goba go šulêlwa, bjale baana le bôna ba lebêlêlê le go thêetša gore lentšu la mathômô e tlo ba lefe, ge mmagobona a reteletša a re: 'Bauba a Hlabirwa!' Ge phetolo e le mmm, e sera agee Pheladi goba Hunadi a Dimo, bana ba be le kgopolo gore lethabô ga le gôna. Gomme mmago bāna le yēna go bjalo, bjalege, bana ge ba tšwile mahlalagading ba lemoga phedišanô ya batswadi ba bona gore ga go kwešišanô magareng a batswadi ba bona go phelwa makgwakgwa; le ge go boledišwana ka mehola ya lapa. Ge e ba monna o diriša matla a bonna ka lapeng, o fapogile tseleng ya banna ka moka, ge mosadi e le seruntlwane gomme a sa latelê ditaêlô tše a lailwego tšôna ke babo goba tša basadi; mohlaang wola ba mo dikanetše ka mo lapeng: 2121 borrawešu ba be ba re morwedi Mafiri o thêlêla pelo ga se motho, hleng yo morwa Maleka ga se wa ditshêlê gomme ga e le gore ke ka monna le gôna ba hlabê mantšu a nyamišo aa.

Dipunô tša lapa tše tšwago temong, di dirišwa ka kwanô ka lapeng la monna le mogatšagwe, eupja ge go se kwanô ke go rutla leagô. Melaetša ya borrawešu le bommawešu šee:

a) Leaanô la ponapônô(sic) ya ba lapa ka mabêlê go diriwa ka tirišo ya dipapatšo.

b) Go sediša metswalô goba batho fêla le ga e le batho ba

šele goba dithušanō, ge go hlagile dinkhu; ka mabêlê goba ditlalêlô dife ka diruiwa.

c) Go adimana mabêlê goba diphetolanyō tša mehutana ya dipeu.

d) Go fana le dikadimanō le bagaditšong, goba go thuša mohlōki.

e) Leseêlô la Mošata goba mabêlê a dinopodi, ka mekgwa ya borakgolokhukhu ya ge go sa agilwe magaeeng Mogokgomeng - Tubatse le ka Mosêêgō.

f) Ditirišanō ka mabêlê mabapi le go hlakêlêla menyanya ya manyalō.

g) Mabêlê a mašupjane le a magowelele, a metswalatswaletšo ya banna le basadi a dikōmana goba mekgwana ya Marota.

Ge monna le mosadi ka lapeng la bona ba sa kwanê, go fele go hlologatša diphapano gomme botšopja bo fete le lapa la batho ba bjalo ka bawo; go phethagale seêma sa mogologolo ge a itšê pōpēdi ga di dule šaka letee.

2122

Ge borrawešu e be e le batho ba yago mašemong ka modiro wa go rêma mehlare, goba go kgola tšhemo le dipeakaryō tša mellwane, ka gore mehleng ya bona naga e be e sa lale, ka baka la ditlhaselo goba mekgoši ya bo 'Lešōka-mphe-batho'; bommawešu e le bona ba lemago ba goroša mabêlê ka malapeng.

Ke ka baka lewo mogologolo a rego ge a rêta(rêta) basadi a re: 'Mosadi ke tšhwene, o lewa mabōgō!' Ke gore diatla tša mosadi di tšwile magotšane ka go swara mobu neng le neng, ge a bipolla ditloo fase le go bopa le go ritêla lapa; diatla tša monna di tšwile matswabadi ka go rêma le go šooga matlaalō a diruiwa le diphōfōlō le dibatana tša mašōka.

Mabothata: mabothata a borragorena le bommagorena a fetile nabō gomme a rena a fetiša a bona, dilo ka moka di tšwetšepele le diphetogo tša nebušo fase le lōna leratadima; gomme go madimabe setšhaba sewo se robetšego borōkō bja matloga-dibešong.

Mehleng ye, rena setlogolwana sa Lellēlateng re swana (le?) motswetšiditšhaba, Beibele, erego o be a beilwe bonananeng bja tšhemo ya 'Edene' gomme eitše mohlaang a ntšhitšwe go yōna, a lebana le madimo le dipakō le magadima le mabothata ohle; a ba a bowēla mabung mowe a ntšhitšwego ntshe a phedile makgwakgwa.

Lehumō la kgoši le dirišwa bjang; go fetšwa?

Go arabēla putšhišo ye, re kwele bomakgolo gomme le bona ba laodiša ka mabapi le tšewo ba kwelego borraabo ba kilego ba di bona kgale ga go sa agiilwe mo khwiting ya Tubatse, mahumō a bogoši bja Marota e be e le kgomo le mabēlē; go thōma ka kgoši Moukangwe(Diaale) le Morwamotšhe I (Maphuthaditšhaba).

Ge kgoši e na le maumō awo a fiwago yōna go rotošwa le go phagamiša bogoši, kamoka tšewo ke mathakga ā go godiša le go dirēla setšhaba ka bophara mohola; ge kgoši gammogo le lapa goba malapa ba diriša maumō a borēna bja Bapedi mpeng ya bōna fēla, ga e be mokgwa wo sekōbō le botšopja bjo bolēlwago ka diēma tše sa swanelego godimo ga mmuši wa Babinanoko.

I). Dišego tše bitetšwego tša mabēlē di lewa di hlokometšwe go hlakodiša setšhaba.

II). Mašuwana ditlaleng le bafokotšana, ba palēlwago ke go tenamolēla(sic) mathateng a boithušo.

111). Bafalaledi ba tlaago ba ekgonere, ba ponapona ka tša go tšwara, le mekgahlana ya go ikapeša bošego, gomme ba thušwa ka megašwana(matlalā ā šogilwego).

1V). Bahloki ga se batho ba tšwago kantle fêla, aowa, le mo gare ga motse ba gōna bašaparigi(sic) ba masetlapelo; ge matona le batseta le bakgomana ba sa begêlê kgoši bahlaaki, ga e be botšopja bja go bonwa bompholotšane.

2124

Serêmo-khuna-lehunoto: mo kgaoganyong ye, ga go hlathol-
lelwe selo ka magoši aa: Thulare 1, Sekwati 1 le Sekhukhune 1
goba Thagaetala Mohube ā Sešpêla, aowaa! Ge re thōma go bona
mekgwa ya tirišo ya mahumō a Mošate, re fahlogetše ka moswarêla-
bogoši elego mokgōmamogolo Kgoloko Sekwati Thulare (1883-1893);
le ge thekgeletšo e be e swere tsela, e tlile ya phumhangwa ke
lehu le tlogêlanō e mpe ya barwa ba Sekwati 1 le Sekhukhune 1
le Morwamotšhê 11 ka 1894 gōna mo Masehleng. Bjalegê, le ge
go ka be go kile gwa ba maumō a timeletšwa go se kwane ga
mohumagadi Thorometšane 11 le mokgomana Kgolane (Makabeteng)
Kgoloko Sekwati; tšohle tša lewa ke feefe go fihlêla ge kgoši
Sekhukhune 11 a thomiša tlohōšō - go kokotletša.

Sešma sa mogologolo se itše: 'Kgomo di kōkōtlêla ka morêlê'.
Ge kgomo di sa tswaale, di tlo atafala bjang! Le mehleng yeno
pelaêlō e seê gōna go ditlogolo tša Marota gore naa kgoši
Sekhukhune wa pele o utile kaye lehumō le kaakaa la setšhaba sa
Marota ka ngwaga wa 1877? 'Kootse Mamaramanyane o re batho ba hwa
ba reng? Batho ba hwa(ba eya) ba sa bowe. Gomme Leobu yêna a
re batho ba hwa bareng? Batho ba hwa ba bowa!'

Ke nōnwanê eupja e na le mohola go batho ba tlhaologanyō.
Ge batho ba ka be ba ehwa gomme ba bowe gape ka tsebo yela ya
bona ya pele, metse e be e ka se agiwe, mahufa abe a feta

Thaba-Leolo.

Molaetšo: Motšhitšhi ga o kgobokêla tšhiita, ga o re go fepiwa mampobê fêla ka mo phagong, aowā!

2125

Kgaoganyô 813

A madume a arogane bjang, banna le basadi le maphatla?

Mokgwa wa Sepedi, segolothata Marota Babinanoko, re ba kwele borrawešu dikgorong le bomnawešu ka malapeng le ge ba gahlana tseleng.

Marota, thutokgolo engwe ya go hlomphana ke go dumedišana, mohlomong ka gore dirêtô tšabo Hlabirwa le boBauba le boNgwato di fele di fapanywa ke maina, eupja moemedi wa dirêtô ka moka ke mantšu aa: Mookotse, Mohlakwana goba Mohlakomogolo! Tau ya Tswakô! Mohlāka wa Raphôgôlê, Thôbêla goba Mankale ā banna goba Noko à Mohlake, Modiše ā Makwa! Ge e le batho ba basadi le bona ge ba sa tsebane dirêtô, ba fo swana le banna ka go reteletšana ka meênô(meyênô), gomme thutô ye ya direteletšanô, batho ba mohuta wa sesadi ba phala mohuta wa senna.

Basadi ba thôma go rutantšha methepana ba sa le mengwagana e lesometee goba pijana ga menyagana yewo, ka go ba ruta ka go leboga dimphô diatleng tša mang le mang. Gomme ka baka lewo, go tiišetšwa thutokgonthe e rego mekgwa le boitshwarô di tšwa ka lapeng go motswadi goba mofepi ofe le ofe.

2126

Bašimanyana ba diêga go hlaologanya dirêtô ka go dula dikgorong le ka baka la bodišana bja diruiwa mašokeng, go fihlêla ge ba išwa dikomeng; le ge ba fo selaganya mo magaeng ba sa dule tetenene.

Thuto ye, i filo lebalwa ke baruti ba go thōma ba go ngwala dipadišo tša Sepedi, ba ka be ba thomile barutwana ka yōna, gomme ba e hlokomologa; ya gopolelwa gore ke sehetene - kganthe ga go bjalo, ke semotho sa tihagō ya Babinanoko.

Go bonagala gabotse gore bangwadi ba dipuku tša dikolo ba mehleng ba tlo hločkōmēla le go lemoga gore go lahlilwe tsela gomme ya hlomphollwa gore ke sehetene; setšhaba sefe le sefe se itumiša ka mekgwa ye mebotse ya sōna.

Putšhišo ye, 'A madume arogane bjang banna le basadi le maphatla?' - e goteditše lebōnē lewo le se(sic) timego ka gore e butšhiša sewo le mehleng yeno, metse le metsana fano ga Sekhukhune, go retana ga basadi le banna e sa le bolokwane; go fo nyamiša ge bana ba dikolo tša thuto ya mangwalō di sa hločkōmelwa; lebaka e le ka go se di hwetše ka gare ga dipadišo tša bona.

Gapegape le bjōna bogōrapōtō e sa le nkgolokgotha go barutiši le barutišigadi; eupja ka mokgo mehla le mabaka a epolelago, kgolō ke mo re tšwago, kgauswi ke moo re yago - go boletše mogologolo.

2127

Kgaoganyō 814

Dilo tše gopolwago goba di gopolēlwago mekgwa e mebe ke dife?

Dilo tše ntšhi, tše bonwago gomme di šuletša bohle ba di bōnago, ke dinyamiša kudu go baboni ba tšōna.

Dilo tše ntšhintšhi tše gopolēlwago mekgwa ye mebemebe ke tše kwiwago ka ditsēbē, gomme batheetši ba tšōna ba selekege megopolō. Ga e le dipolēlō tše senyago dimelo tša ba bangwe,

le go bolêla batho ba bagolo ka mantšû a hlomphollago maphelô le boitshwarô bja bahlomphegi. Mabobe a mantšhi le a go senya Mebušo le leagô, a kwiwa ka tsêbê, gomme mafelelong e be go bônwa ditirô ka maahlô. Motho ge go bolêlwa gore ke mosinyi go kwelwe ka tsêbê gomme moragô go bônwa mabošaedi ā motho yo bjalo, gomme e be therešo. Le ge mogongwe a pharapharwa ka boloyi le bootswa le bohodu, solo la motho ga le hlakane, se e lego therešo se tlo tšwelêla gomme batho ka moka ba kgotsofala ba re: sekhukhuna leopeng thota e ntle e kgakala!

Borrawešu ba be ba re se kganyšlêlê go bolêla o kwêlê ka dihwirihwiri, goba bommamoneanyi, o tlo feta le maaka gomme wa bonwa go lwantšha ba bangwê; go phethagalê seêma sa bôna se rego: 'Ga e le tšônatsšôna dipitsipitsi, re tlo bona ka mebâla!

2128 Dilo tše swanago le meidišo, go diilêla le tše dingwe tša ditšhošetšo, tšôna di gopolêlwa gore ke mekgwana yewo le ge motho a e dirile e be nkhwa ya gagwê, e sego go senya semelô sa motho ofe le ofe; goba tirwana ye ka ferekanyago leagô la Babinanoko.

Rena Marota re re ditabatabana ke diloka ga di hlaba pôô; gomme se sebe go rena, re se swara ka seatla le go bôna ka maahlô. Ka gore megopolo ya motho e feta bujane bja mohudubete goba bana ba mohudubete, batho re na le metlaee eupja tše bošula ke maroga le go bolêla bobê ka bagolo ba leagô goba motho ofe le ofe kantle go lebaka goba se bontšhago therešo.

Molaetšana: mehleng yeno go na le bathwana ba bitšwago ka la ditsoetsi goba diphokgwana tša mahodu, eupja ge ba sa tanywa goba go swarwa, leina lé e fo ba dikwêrô ge beng ba lônâ ba bapala; ge ditirô di sešo bonwe ka maahlô.

Dikgonthišo tša dilo tše di gopolšlwago bobé, bohlatse kudu ke go borwa gomme ga e le dikgônônô tšôna, le tša borekwelebare, borrawešu ba be ba re ke tša mabarebare tšewo. Ge e le lehodu le swarwa ka morwalô.

Marota ba ke ke ba amogela molato, go kgorokgolo ya re kwa ba re monna yo goba mosadi yo ba re kemoloyi o na le dithuuri goba monna ba re ke lehodu. Ge taba ya mohuta owe e ka tlišwa, motliši wa yôna ga a ronwe ke go lefišwa bohvirihwiri bja go otlwa ka kgoma(sic).

Kgaoganyô 815 (Sep 11).

Kgoori e tantšwe, e tlo botša mang?

Sešma sa borakgolokhukhu se re: 'Se lemetšego go gôôra, ebile se kgôpamile monwanyana'.

Bogoši bja Sepedi bo tletše mahufa le megabaru, go bonwa ka mohumagadi Mabatsibi Ngwanatsela(Di tšwago kgao.800, Letla. 2103). E be e le ka letšatši la Sontaga ka la September '1st 1968', ka lapeng la kgoši Motodi Sekhukhune, mo Naboomkoppies; banna ba kgôrô ya Marota šibaa:

Kgoši Motodi Sekhukhune,

Mokgôma S. Mogase "

" Sebope "

" Moleke "

" Maameetse "

" Judah Sekgothe "

Mokgômana Ramphelane Morwamotšhe,

" Mašabagole M.M. Sekhukhune,

" Mahlagaume Seraki,

" Kgoputšo Sekhukhune,

Mokgōmana Mabatane Moruthane

" Edward M.E. Motubatsi

" Jacob M. Mošabane

" Mamogadi Makgata

" Mahudu Phala

" Kgopane Mašabēla

" Lazarus Ramaepadi.

2130 Palō ya banna ba bego ba tlile go kwa le babelaeadi e be e le masome a mabedi le metšo mebedi ka mohumagadi Mabatsibi. Eitše melaedi a boletše, gomme tabakgolo e le pelaēlō ya bogošana mo Bogwaša, bahlakodiši ba akgofēla go katanēla go kgaola molaaba, ka go mo hlathollēla mokgwa woo a tlilego ka wōna mo Naboomkoppies No.262; dikšēnō tše nne tše tša tšišeletšwe(sic) ke mang kaye? 1) O tlo bušwa ke kgoši Motodi Sekhukhune.

2) Ga o dumēlēlwē go tsēna le seruiwa.

3) O ka se be le tšhēmō.

4) O tlo hwetša madulo a lapa ka tshwanēlō.

Mmelaedi a dumēla gore ke lailwe tšewo ka moka le kholofetšo¹⁾ ya gore ka morago ga peakanyo ya madulo a mapsha, ke tlo go beakanyetše(sic) kgōrwana ya gago.

Modulasetulo a hlatholla gape, ge a ba dumetše go bolotša kōma ya bogwēra le kōmana ya methepana, gomme tšewo e bile botho: gomme a tšwelapele a re, ka moka maina a babolotšana a tlišwe fa, a masogana le methepana, ge le hlagiša ga se la bega le ge le alogiša; bjaloge mohumagadi Mabatsibi Ngwanatsela phophotho ya gago ke masomepedi a diranta(R20-00) le mokgōmana Ferede Tlou ke masomepedi a diranta(R20-00).

Ke be ke re ka Labobedi 3 September 1968, ke fihle nago go 'Bantu Affairs Commissioner' go ferehla tsēbē ye ya gago ka

tlhapetsane, gomme ka ge banna ba go kwele, ge wene o forile
ke baaroši gomme lehono o epōna kotsi; ke go ladišetša
ditlhokwa - ka moka dilefa tšewo di bonalê ka moswane Mošupologo
'2nd September 1968'.

2131

1) Kholofetšo: Lentšu le, kholofetšo ke le legolo ebile le emere mabothata ka moka, ge go hlōkōmēlwa mebolelong ya ditšhaba tše dingwe ke hloimetsēgo polelo ya tšōna, go bonagala gore lentšu le ga le tabogwe ka gobane mohlaang moholofetši a ka lekago mahlale go le tshelologa o tangwa maoto le matsōgō. Kholofetšo(isithempiso/promise/beloŋte). Mohlwadibona a re lentšu lekhwe le be le sa swanelwa go go holofetša kgoorigadi ye selebaneng sa kgobokanō ye kaakaa ye ka mo lapeng, ge mabaka a širugēlana gomme mekgwa le melaō e phethonkgišwa; mang le mang a ka se be le tlhanogo godimo kholofetšo.

Melaetšo: go na le melaetšo e mentšhi ye phethagetšego ya lentšu le, gomme ka baka la go se rate go nyanyolla, botsebo bja boekgōnō re tlogēla mašimēlō dibōnwa gore ditšhimama tše mollo o lwelē.

Borraweše: re ba kwele ga ba be ba re dijo ke tšhila tša mēnō ga di fēlē, se sa felego se ya ila, ga e aaga e ya ekagēla gomme ga e senya e ya etshenyetša.

Mogologolo: Bakgalabje re ba kwele ka tsēbēpedi ge ba fele ba lemoga maboomo a go sekamiša merārō ba re aowā! Nxaseng! Ga se ditaba tše ke malota tšieye ye e lego tšieyētšiee e se tlaa!

FINDS-1040-